

**KORTE
AANTEEKENINGEN**

**OMTRENT
CHERIBON.**

van voor onze eerste vestiging
aldaar tot op
1818.

**UIT VERSCHILLENDE BRON-
NEN VERZAMELD
DOOR**

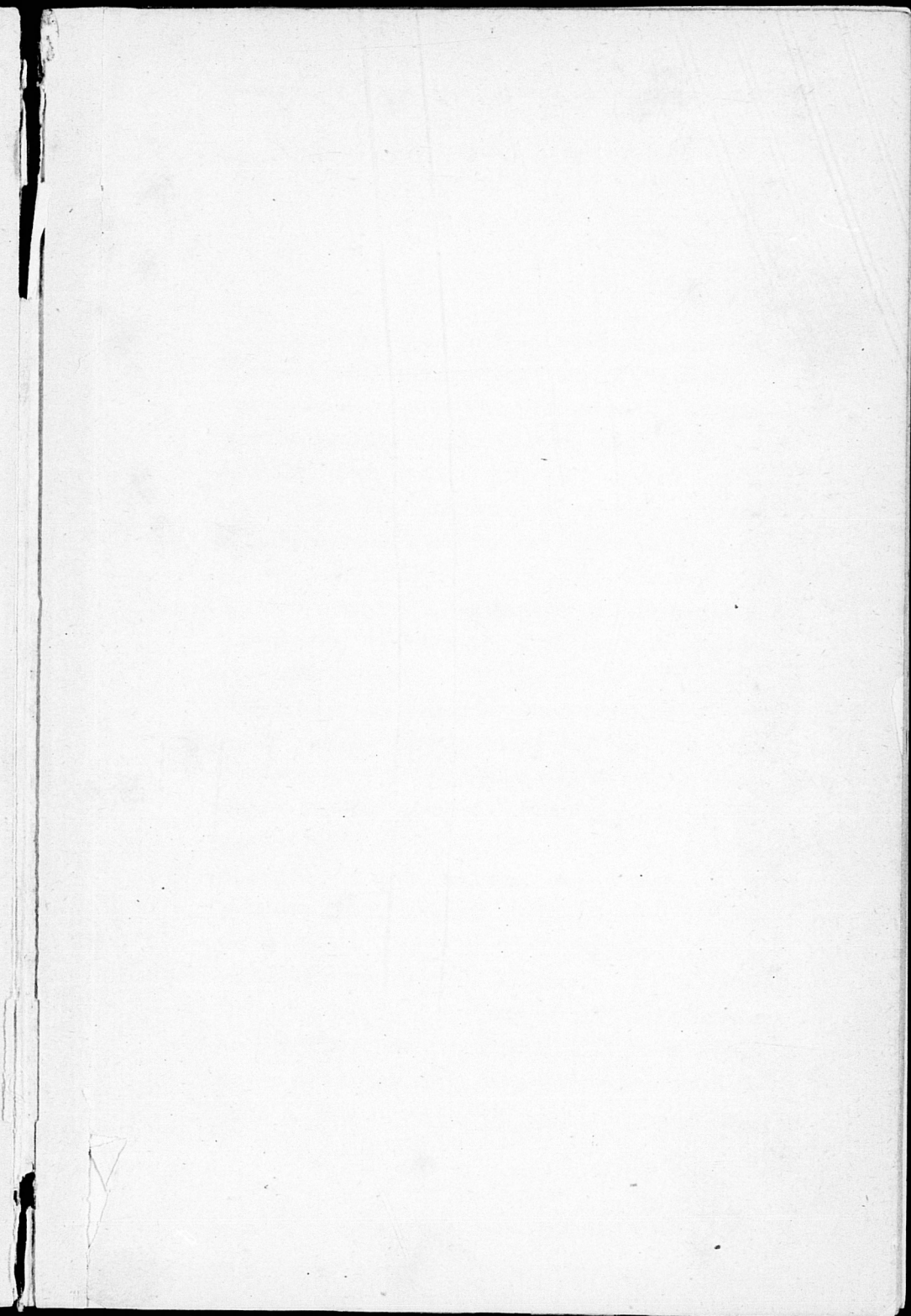
G. P. SERVATIUS.

oud assistent Resident
van Galoe en
Indramajoe

Niet in den handel.

ZENDING - PERS BUITENZORG. -
1881.

T. oct.
1347

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

1912 9075

Omtrent het jaar 1670 waren de Sultans van *Cheribon* meer dan een halve eeuw Cynsbaar geweest aan de vorsten van *Mataram*. Zij hadden wel een landstreek, waarover zij dadelijk gebied vcerden, doch waren verplicht te *Mataram* te verblijven, waar zij een zeker geestelijk gezag behielden, en ook een hunner *Giriloyo* genaamd in het jaar 1647, den toenmaligen Sultan van *Mataram* huldigde, onder den naam van Hamangkoerat SENOPATIE HING NGALCGO ABDUR RACHMAN SAIDIN.

De landstroken staande onder het onmiddellijk gezag van de Cheribonsche Sultans, waren de tegenwoordige Regentschappen *Cheribon*, *Koeningan* en *Madjalengka*.— *Indramajoe* en *Ga'oe* werden beheerd door Hoofden, die aangesteld waren door den Sultan van *Mataram*, waarvan de heerschappij zich ook uitstreckte over het tegenwoordige *Krawang* en de *Preanger*-landen tot aan de grenzen van *Bantam*.

In zijne handleiding voor de geschiedenis van *Java* wordt wel door HAGEMAN vermeld dat *Indramajoe* ook tot de Sultans landen behoorde, doch dit is blijkbaar verkeerd, daar bij de Resolutie

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

1912 9075

Omtrent het jaar 1670 waren de Sultans van *Cheribon* meer dan een halve eeuw Cynsbaar geweest aan de vorsten van *Mataram*. Zij hadden wel een landstreek, waarover zij dadelijk gebied vcerden, doch waren verplicht te *Mataram* te verblijven, waar zij een zeker geestelijk gezag behielden, en ook een hunner *Giriloyo* genaamd in het jaar 1647, den toenmaligen Sultan van *Mataram* huldigde, onder den naam van Hamangkoerat SENOPATIE HING NGALGO ABDUR RACHMAN SAIDIN.

De landstroken staande onder het onmiddelijk gezag van de Cheribonsche Sultans, waren de tegenwoordige Regentschappen *Cheribon*, *Koeningan* en *Madjalengka*.— *Indramajoe* en *Galoe* werden beheerd door Hoofden, die aangesteld waren door den Sultan van *Mataram*, waarvan de heerschappij zich ook uitstreckte over het tegenwoordige *Krawang* en de *Preanger*-landen tot aan de grenzen van *Bantam*.

In zijne handleiding voor de geschiedenis van *Java* wordt wel door HAGEMAN vermeld dat *Indramajoe* ook tot de Sultans landen behoorde, doch dit is blijkbaar verkeerd, daar bij de Resolutie

van den 22^{en} Maart 1706 opgenomen in 'het Tijds-
van Taal L. en V. kunde, deel III, bladz. 309
en inhoudende voorschriften omtrent het beheer
van de Cheribonsche landen door Pangerang
ABIA TJERBON, is aangeteekend: *maar de volke-
ren en landen behoorende onder het gebied van
Indramayoe soodanig die bij den ouden Regent
Wira Lodra zijn beseten en in dato 30 Novem-
ber verleden bij acte van ons aan zijn zoon bij
Continuatie vergunt alsmede de lunden enz. zul-
len onder haar als door ons aangestelde Ja-
viansche Regenten verlijven en beseten en
geregeert werden.* —

De sultan van *Bantam* bekend onder den naam
van **SULTAN TIRTA YASSA**, de geslagen vijand
van de O. I. Compagnie, najverig van de macht
en grootheid van *Mataram*, trachte dien Vorst
zoo veel mogelijk afbreuk te doen. Hij beweerde
dat de *Djakatrasche bovenlanden* hem toebehoor-
den, zond rooverbenden uit, die *Krawang* en de
Preanger-landen verontrusten en onder zija ge-
zag trachten te brengen, ondersteunde de vijan-
den van *Mataram* en zocht te bewerken, dat de
Cheribonsche Prinsen zich van *Mataram* af-
scheidden en onder zija suprematie stelden.

Eens daarin geslaagd, zou het hem hoopte hij
gemakkelijk vallen, de vestiging van de O. I.
Compagnie te *Djakatra* te isoleren en te verja-
gen en alzoo zelf de machtigste vorst van *Jav*
te worden.

De opstand van TROENO, DJOIJO die hij op alle mogelijke wijzen, zoo met geld als anderszins ondersteunde, kwam hem daartoe zeer van pas, doch hoe geheimzinnig hij ook tewerkging om dien Rebel te steunen, lekten gelukkig de meeste zijner handelingen uit en werden die door den toenmaligen Resident van *Bantam* CAAF aan de O. I. C. te *Djakatra* bekend gemaakt.

Zoo rapporteerde genoemde Resident bij missive van den 16 Junij 1677:

Dat de sultan 10 welbemande vaartuigen had klaar gemaakt om na Java's Oostkust te vertrekken over Cheribon, Samarang en Japara, om Troeno Djoijo optezoeken en onder aanbidding van alle mogelijke bijstand, een present van 2 geheijligde rokken uit M'cca. nevens eenige kostelijke stoffen en 1000 Contante Realen toetbrengen. (dagregister 18 Juni 1677).

De belangen van den Sultan van *Bantam* waren zoo naauw verbonden en afhankelijk van de resultaten der pogingen van TROENO DJOIJO om *Mataram* te doen vallen, dat hij wel zorgde op de hoogte te blijven van hetgeen er met diens legermagt gebeurde, en ook naauwelijks was *Mataram* door KADJORAN voor TROENO DJOIJO genomen, of de Sultan kreeg daarvan kennis.

De Resident CAAF schreef bij brief van den 2en. Aug. 1677: *Iaar was van Java's Oostkust tijdingh dat de oude Sultan overleden*

en *L'angerang Adipaty met zijn Armade voor Tegal was, item dat Radin Cidjoran de stadt Mataram had ingenomen en Troeno Djoijo zich nog altoos te Cading (Kadiri) ophielt dewelke aan den Bantammer Coninck om 3 zijden quitasolen en 6 geheyligde meccase vaandels hadt doen verzoeken en die hij hem ook eerstdaags zoude zenden.* (Dagregister 3 Aug. 1677).

Groot was de vreugde van TIRTA YASSA bij het vernemen van deze tijding, te meer daar drie *Cheribonsche* Prinsen, die tijdens de inname van *Mataram*, zich aan het Hof aldaar bevonden, waren gevangen genomen en medegevoerd, tegelijk met twee dochters van den Sultan, genaamd KLENTING KOENING en KLENTING WOENGOE. Hij kon nu trachten bedoelde prin- een te ontmoeten en hen over te halen zich van *Mataram* aftescheiden, onder zijne Suprematie te stellen en met hem gemeene zaak te maken.

Het duurde dan ook niet lang of de *Cheribonsche* Prinsen werden uitgeleverd aan TIRTA YASSA, die volgens een inlandsch manuscript, 40 pantjallang Vaartuigen, benevens een legermacht onder aanvoering van KIAHI ABIA SOETA NATTA en DEMANG SINGA Praija naar Soerabaija zond om hen aftehalen, hen feestelijk te gemoet ging en met eerbewijzingen overlaadde.—

De Resident CAAF schreef hieromtrent bij

brief van den 18: October 1677. (dagregister 20 October.)

Den Bantam's Coninck was den 13e dezer van Thirta Yassa t'huys gekomen en had daags daaraan 2 pangerans van Cheribon, genaamd Sepoe en Anom van Soerabaya van het Eylant Poeloe Panjang af, met wel 100 Vaertuigen onder 't spelen der gommen en 't losbranden van canon seer feestelijk doen inhalen en hun voorts met den naam van Sulthan en ieder met 2 Zijden quitasolen begistigd, in 't welk de 3e Cheribonsche pangerang nu even met 12 Vaertuigen daar nader aan gekomen mede stond te beurt te vallen, sullende de 3, zijnde gebroeders, des eersten quitasolen wit, des tweeden root en des derden groene wezen en stonden de gemelte nieuwe Sulthans zoo gezecht wierd in korte dagen door Keij aria Monjaija en andere Bantamse grooten met een goede partje gearmeerde Bantamse vaertuighen mede naar Cheribon geconvoyeert te werden, behalve dat naar de Bantammen, een groote armade in 't laatste van 9bre na Java's oostkust scheen te willen afsenden om den rebel Troeno Djoijo tegen de Makasaren en anderen te assisteren, dog dit wiert bij den Coninck nog Secretet gehouden. —

Het scheen dat de Cheribonsche prinsen niet genegen of wellicht ook bevreesd waren dadelijk gehoor te geven aan de inblazingen van den Sultan, want het duurde geruimen tijd eer hij hun veroorloofde naar Cheribon terug te keeren.—

Wel vernam men dat één der princen vertrekken zou „doch het bleek „dat de vertrekende persoon slechts de Cheribonsche **SABANDHAR MERTO DIEPA ALIAS TOEMENGOONG REKSA NEGARA** was, terwijl zich tevens het gerucht verspreidde, dat de sultan voornemens

was alle plaatsen van Cheribon af tot Djakatra onder zijne bescherming te nemen of onder gehoorzaamheid van Cheribon te brengen en tot dat einde KIAHIE NARA zou afzenden met 5 à 6 vaartuigen. (Register 21 December 1677.)

De Compagnie hiervan verwittigd zond den koopman Van Dijk als afgezant naar Bantam met last om den sultan omtrent zijne handelingen te onderhouden en hem onder anderen onder het oog te brengen, *dat Cheribon steeds onder gezach had gestaan van den Sultan van Mataram een bondgenoot van de Compagnie en dat de Compagnie vertrouwde door hem Sultan geens pogingen zouden worden aangewend om dat Landschap aan zijnen wettigen Heer te onttrekken of zijn onderdanen te ontvoeren*

Namens den Sultan werd hierop door kiahie Aria geantwoord: *Dat aangezien Cheribon met de onderhorige plaatsen altoos door haar eigen Soevereinen waren geregeerd sulck den Bantammer Sultan een absoluut voornemen had om zijn recht op Cheribon te mainteneren en niemand zijn bescherminghe te weigeren; alsoo hij zoo wel als sij het achten tijd te zijn om hun ont-sach en lant te vergrooten, zijn recht op Cheribon als schermheer te justifieeren met de ronde verclaringh en dreijgementen, dat er geen rust was te hoopen zoo langh de Companij de saaken van Mataram soodanigh bleef mainteneren; omdat zij denselven nimmermeer tot de Regeringh als soesoehoenan zouden gedooghen enz.* (dagregister 25 April 1678.)

De Sultan vergat, dat de omstandigheden geheel veranderd waren, en dat, zoo hij al

vroeger redenen had om door de overwinningen van zijn bondgenoot TROENODJOIJO zoo driest te spreken, daartoe nu geene redenen meer bestonden.—

Immers Mataram was weder veroverd. De soesochoenan, door de Nederlanders op nieuw op den troon geplaatst, had het land van Djakarta met eenig land nabij Samarang difinitief aan de Compagnie afgestaan en TRONODJOIJO op wiens hulp en medewerking, om Bantam tot het machtigste rijk van Java te maken, door TIRTA YASSA gerekend was, had de vlucht moeten nemen naar de Bosschen van Kediri, waar hij door de Compagnie's troepen vervolgd werd.

Ook in Bantam ontstonden ongeregeldheden en had de oude Sultan het bewind moeten deelen met zijn zoon, den jongen Sultan. Tusschen hen en de rijksgrooten bestond veel oneenigheid en TIRTA YASSA begon te begrijpen, dat het voor hem gewaagd was zich langer openlijk tegen de Compagnie te verzetten. Bij brief van den 14e Junij 1678 schreef de Resident CAAP: *De twee oudste van de drie Cheribonsche gebroeders zouden binnen 3 á 4 dagen weder nae haar land gecaseert worden, doch de jongste aldaar nog vooreerst moeten verblijven uit bedachtingen, dat hij mede te huys gekomen zijnde, wellicht tot nadeel van zijn broeders en de Heerschappij der Bantammers over dat landschap mogt komen te ondernemen.*

(De jongste Prins mogt eerst den 7en Au-

gustus 1679 naar *Cheribon* terug keeren, na eerst den eed van trouw aan den Sultan van *Bantam* te hebben afgelegd.)

De Bantamsche rooverbenden gingen intuschen voort met de landen van *Krawang*, *Indramajoe* en de *Preanger* te bestooken, de bevolking te vermoorden en alles in rep en roer te zetten. Zij hadden *Sumedang* en en *Bandong* bezet en trachten deze plaatsen onder het gezag van *Bantam* te brengen—Tot ontzet werd door de Compagnie een krijgsmacht gezonden, bestaande uit 120 blanken en 190 inlandsche soldaten, onder aanvoering van den CAPITEIN FREDERIK HENDRIK MULDER. Deze trokken over zee naar de *Tjimanok* en van daar over land naar *Sumedang*, ontzetten deze plaatsen en versloegen de roovers die zich verspreiden, doch nader zich alweder met andere roovers vereenigden, om later hun vernielingswerk voort te zetten, wanneer zich daartoe de gelegenheid aanbod.

De voornaamste aanvoerders van deze Benden waren, *TJILI WIDARA* een *Balinee*s, en de *Toemengoengs* *WADOE ADJI* en *NITI NEGARA*. Te *Cheribon* terug gekeerd hielden de princen zich in den beginne rustig, doch het was wel te voorzien, dat zoo zij al door vrees voor de Compagnie tot die rustige houding genoodzaakt waren, zij aan den anderen kant door vrees voor den Sultan van *Bantam*, wan-

neer de gelegenheid zich zou voor doen ook geheel naar de inzichten van dien vorst zouden handelen, te meer daar zij door beloften daaraan gebonden waren.

Werkelijk werden ook spoedig ongunstige berichten van Cheribon vernomen.—

Per de Chaloepe *de Vlieger* was van de bezetting van *Pamanoekan* de mededeeling ontvangen, dat de Cheribonners eene groote macht bijeen hadden verzameld om den Pangerang van *Sumedang* te beoorlogen, hetgeen de Compagnie deed besluiten om den koopman VAN DYCK, die vroeger als gezant te *Bantam* was geweest, met de Chaloeppen *de Vlieger* en *de Leguaan* naar *Cheribon* te zenden om den stand van zaken op te nemen.

Behalve de overbrenging van een brief had VAN DYCK ook last om de prinszen: *Ernstig te insinueren dat zij zich van alle vijandelijkheden en kwade practijken tegen Sumedang en andere onderdanen moesten wachten, met voorhouding van de onheylen die hen te wachten stonden, zoo zij aan den raad van Bantam geschoor gaver.* (Resolutie 15 Juli 1678.)

Den 26 en Julij 1678 verscheen VAN DYCK voor *Cheribon* en vervoegde zich dadelijk aan land bij den „oudt goeverneur” genaamd *Toemengoeng RAKSA NEGARA*, die hem vriendelijk ontving en door wien hij met een groot gevolg werd uitgeleid naar den *Pauembahan*.

Ook deze ontving hem met veel eerbewijzingen en nadat VAN DYCK het doel van zijne zending had bekend gemaakt, verklaarde de Palembang *heijliglijk* "niet anders te wenschen als met de Compagnie voor altoos in onderlinge vriendschap te leven.

Dit Cheribon nog nooit eenig volk van oorlog naar Sunedang of eenig ander bondgenoot van de Compagnie gezonden had, maar wel, dat hij onlangs 400 gewapende mannen naar 't gbergte had gedirigeerd om zijne aldaar, woonende onderdanen tegen het geweld van Sunedang die haar tot gehoorszaamheid wilde dwingen te beschermen.

Dat alleen vrees voor den Sultan van Bantam hem tot dus verre had weerhouden zich te stellen onder de bescherming van de Compagnie; want dat indien de Sultan van Bantam hiervan kennis kreeg, deze hem zekerlijk zou trachten uitteroeijen en te verdelgen waartegen hij zonder hulp van de Compagnie zich niet zou kunnen verzetten. Hij verzocht echter dat de Comp: hem als oudste zijner broeders, even als zijn vader, aan het hoofd van de Rejeering zoude stellen, zijnde dit tegenwoordig door den Sultan van Bantam verdeeld onder hem en zijne twee broeders, Anom en Gedong hetgeen hem zeer verdroot. (Dagregister 30 Julij 1878.)

VAN DYCK keerde naar Batavia terug om rapport te maken van zijn wedervaren en werd terstond naar *Bantam* gezonden, alwaar de Sultan bij zijne komst de Resident en de Rijks grooten liet bijeen roepen.—

De Sultan scheen niets gesticht met deze inmening; beklaagde zich over de handelingen van de Compagnie en bleef met klem beweren

dat noch *Cheribon* noch *Sumedang* ooit iets hadden uittestaan gehad met den Soesoehoenan, die, naar zijne meening, geen wettig vorst was.

Hij scheen tot het uiterste besloten te zijn en maakte zelf in stilte aanstalten tot tot een oorlog met de Compagnie, doch bij de deliberatien hierover ontstonden zulke onaangenaambeden onder de Sultans en de hofgrooten en was zoo als CAAF schreef de „Diversie” zoo groot, dat het Bantamsche Hof met regt „*Een verward Hof*” kon genoemd worden.

De Compagnie van alles onderrigt nam maatregelen om den Sultan te bestrijden en liet onder anderen te *Indramajoe* een fort of benteng bouwen waaraan zij den eigenaardigen naam gaf van „*de Bantamsche bril*” en waar zij in 1679 den Capiteyn JOCHEM MICHIELS als Commandant plaatste.

Hoe groot het aantal Militairen was, waaruit de bezetting bestond, is niet bekend evenmin ook welke speciale instructien *Michiels* ontvangen had, doch zeer vermoedelijk had hij in last de Cheribonsche Prinsen te beschermen en om ingeval de inmenging van den Sultan van *Bantam* zich te ver uitstreckte; namens de Compagnie met klem tusschen beide te treden. —

Toen in Maart 1679, de commandeur van *Java's Oostkust*, JACOB COUPER, *Cheribon* bezocht, werd hij aldaar niet alleen zeer goed

en vriendschappelijk ontvangen, maar bemerkte hij tevens, hoe bij de Prinsen groote wrevel bestond omtrent de handelingen van den Sultan van *Bantam* en hoe zij alleen door vrees weerhouden werden, om zich aan de inmenging van dien Sultan te onttrekken en onder bescherming van de Compagnie te stellen.

Toen ook in het laatst van 1679 de stroopers op nieuw *Cheribon* bezochten en aldaar vreeselijk huis hielden, waren de Prinsen de overlast moede en riepen zij de hulp in van JOCHEM MICHIELS om de stroopers te verjagen.

Aan dit verzoek werd door MICHIELS dadelijk voldaan. Hij rukte met zijne troepen op tegen den vijand, die aangevoerd werd door een broeder van den Sultan van *Bantam* genaamd PANGERANG KIDOEL, versloeg hen en bleef sedert met eene bezetting Compagnies troepen te *Cheribon*.

MICHIELS meldde dat de *Cheribonsche Prinsen en volkeren* zich op verschijning van onze macht aldaar op eigen verzoek onder bescherming van de compagnie gesteld hadden en deswege ook een schriftelijke acte hadden gepasseerd.

Den 11 Mei 1680 werd *Cheribon* van wege den Sultan van *Mataram* aangenomen en den 8en Junij 1680 de schoon en opgemaakte punt of schaans, die voor de Compagniestroepen was aangelegd, gedoopt en vereert met

den naam van de Bescherminge; welke benaming later schijnt verandert te zijn, in die van de Beschermmer. —

Het fort werd eerst in 1686 voltooid.

Het was een aan zee gelegen sterkte, een vierkant van ongeveer 16 op 16 Rhijnl: roeden, behalve de punten en buitenwerken.

Voor dat echter een behoorlijk contract opgemaakt kon worden, moest VAN DYCK nog twee malen naar *Cheribon*, om geschillen te regelen die tusschen de gebroeders gerezen waren omtrent het bewind van de landen, en eerst den 7en Januarij 1681, kon VAN DYCK namens de Compagnie een formeel Contract sluiten, waarbij de Compagnie, voor de aangeboden bescherming bedong: „*Dat de vorsten langs de kust geen versterkingen zouden aanleggen zonder kennis van de Compagnie, die de alleenhandel en den verkoop van lijnwaden en opium; en den inkoop van peper, houtwerken, rijst en suiker voor zich behield; alsmede tolrijen invoer en uitvoer harer goederen; wijders dat zij eene versterking te Cheribon mogten bouwen en er bezetting in houden benevens een Resident.*

In 1684 kwam de Kommissaris JACOB COUPER te *Cheribon* om eene volkstelling te doen van het aantal huisgezinnen in de Preanger landen, welke onder beheer van den Resident van *Cheribon* gesteld zouden worden.

Hij gaf bij die gelegenheid, namens de Com-

pagnie, het district *Bodjong Lopang* in de landen van Galoe aan den Krawangschen Toemengoong PANATA YOEDA. —

In 1684 werd ook tot eerste Resident van *Cheribon* benoemd, de koopman MAARTEN SAMSON,

Deze maakte zich met den destijds te *Cheribon* aanwezigen bevelvoerenden Kapitein, zoo schuldig aan ongeoorloofde handelingen, dat tegen hem klachten werden ingebracht te *Batavia*, en de kommissaris FRANCOIS TAK, die in kommissie naar *Solo* zou gaan, in last kreeg om *Cheribon* aan te doen en die klachten te onderzoeken.

De klachten betroffen het niet uitbetalen aan de bevolking van treinkosten en gelden voor geleverde peper, het heffen van gerechtigheden en het aanhouden van 70 koelies tot aankap van houtwerken voor eigen voordeel.”

TAK vertrok de 3en November 1685 van *Batavia*, doch bevond bij zijne komst te *Cheribon*, dat de Resident SAMSON reeds maanden geleden (den 15 April 1685) overleden was en het kantoor tijdelijk werd waargenomen door den Boekhouder JAN ROODENROOF.—

TAK benoemde, in plaats van SAMSON, tot Resident van *Cheribon* in 1685 ADRIAAN WILLEMSZON, elders WILLIAMSON genaamd, toen Resident van *Tegal*.

TAK vertrok daarop naar *Solo*, alwaar hij zoo als uit de geschiedenis bekend is, verraderlijk werd omgebracht in een gevecht tegen SOEROPATIE.

Van het treurig uiteinde van den kommissaris TAK, en de tegenspoeden door zijne troepen ondervonden, werd door de vijanden van de Compagnie gretig gebruik gemaakt om hare macht in twijfel te doen trekken, en de bevolking tot verzet aan te manen en zelf in *Cheribon* werden de gevolgen daarvan ondervonden.—

Aldaar werden op de passers oproerbrieffjes rondgestrooid en de bevolking tot oproer aan gespoord; doch gelukkig was het fort *de Beschermmer* geheel geacheveerd en in zulk een goeden staat van tegenweer gebracht, dat de bevolking, in bedwang gehouden, niet tot onlusten overging.—

Evenwel had er eene gebeurtenis plaats, welke als curiositeit dient vermeld te worden.—

In 1686 had zekeren Toemengoong genaamd DJAYA MENGALA op de paseban zijnde in tegenwoordigheid van aanzienlijke inlanders op de Hollanders gescholden en gezegd, dat zoo zijn meester (de 2e. prins) hem daartoe vergunning gaf, hij alléa wel 40 Hollanders zou vermeersteren.—

Dit werd den Resident WILLEMSZON over gebracht, die den Toemengoong voor zich ont-

bood en hem hier over ondervroeg.

De Toemengoong begon met te ontkennen, doch trok spoedig daarop zijn kris en wilde amok makende den Resident te lijf. Deze was hem echter te vlug af, ontweldigde hem zijn kris en stak er den amokmaker mede overhoop.

In 1687 hadden herhaalde oneenigheden plaats tusschen de Prinsen en liep het gerucht, dat Sultan anom, met eenige *Balineesche Schelmen*, die zich in het district *Loeroeng tenga* ophielden, het voornemen had zijn oudste broeder SEPOE van kant te maken en oproer te stichten.

De Compagnie hiervan onderricht zond als voorzorgsmaatregel den Capitein WILLEM DE RUIJTER met 100 blanke en 100 inlandsche Militairen, en tevens den opperkoopman JOHANNIS DEN HARTOG als gecommiteerde naar *Cheribon* om de zaak te onderzoeken.

Uit het onderzoek bleek, dat Sultan anom geheel onschuldig was; dat van de oproerige voornemens niets bestond, en het uitstrooien van die geruchten had plaats gevonden door den Toemengoong REKSA NEGARA, een chinees, die tot den islam was overgegaan, en de zaken van Sultan SEPOE waarnam, benevens zekeren Ranga ARIA DI REKSA en Radhen ARIA SOERIA DHI POERA.—

Deze laatste was tijdens het onderzoek daar

de *Hartog* in arrest genomen, doch had getracht los te breken en amok te maken, waarom men hem had afgemaakt. Hij was het hoofdzakelijk geweest, die den Resident **WILLEMSZON** de geruchten had overgebracht, die door dezen aan de Compagnie waren gerapporteerd.

In Maart 1688 was te Cheribon aangekomen een *hindostansche moorsche paap van Palembang*, die uit *Surate* naar *Siam* en van daar naar *Johor* en *Djambie* had gezworven en voornemens was naar *Mataram* af te reizen, doch intusschen te Cheribon *reeds vrij wat grillen had verkocht* om welke rede hij, **CHE-RIF HABIB OLA** genaamd, door den Commissaris naar *Batavia* werd geexpedieerd en verder door de Compagnie over *Malabar* en *Ceylon* naar de *Kaap* werd gerelegeerd, van waar hij naderhand weder naar *Surate* werd gezonden.—

In 1688 werd tot provisioneelen Resident aangesteld de **Luitenant DIRK VAN OMMEREN**.—

In 1689 stelden de Pangerang **SOETA DJAYA** van *Gebang* en de Ingebeij **Wira LODRA** van *Indramajoe*, beiden vroeger onder den soesoehoenan van *Mataram*, zich onder bescherming van de Compagnie en doen beiden een *springtochtje* naar *Batavia*.— De Pangerang van *Gebang* trouwde met de dochter van Sultan **ANOM**.—

In 1694 werd de koopman **CORNELIS RING**

benoemd tot Resident van *Cheribon* en het beheer over de Sultanslanden verdeeld onder drie princen.

In 1697 was *Christiaan Krijger* koopman Resident.

In dat jaar overleed ook de Sultan *Sjroë* en bestond het voornemen *Cheribon* te brengen onder één sultan.

In 1699 gingen sultan *Anom* en de nagelaten zoon van *Sjroë* naar *Batavia* om klachten in te brengen tegen den Resident *Krijger* tegen wien ook klachten werden ingediend door sommige van 's Compagnies posthouders die van daar verlost waren. Zoo wegens extorsie als andere handelingen tegen haar en hare makkers. Deze punten van aanklachten werden gesteld in handen van den fiscaal, terwijl als Resident werd aangesteld de Boekhouder *Lucas Meür*.—

In 1699 werd ook voltooid het lustverblijf *Soenja Ragé*, hetwelk door *Pangerang Aria Tjerbon* was opgebouwd met hulp van rijke Chinezen, die van *Rembang* tijdens de javasche onlusten waren verhuisd naar *Cheribon*.

In 1702 was als Resident de opperkoopman *Jacob Heijermans*, die met de Princen en Regenten in een goede overeenkomst *Continueerde*. Te *Cheribon* was toen een garnizoen

van 57 Militairen.

Sultan Anom overleed in 1703, terwijl in 1704 HEIJERMANS door den gouverneur generaal werd benoemd tot *gecommitteerde over de zaken van den Inlander* en per de Chalomp de CRAANVOGEL naar Batavia vertrok.

In 1704 deed de *Javaansche* PAAPSCHE oproermaker PRAWATA een inval in de Cheribonsche bovenlanden.

Hij was in 1703 in het Jampangsche door den Luitenant SCIPIO verslagen, die gerapporteerd had, dat PRAWATA was afgemaakt. Dit bleek niet zoo te zijn, daar hij in 1704 de hierboven bedoelde landen in rep en roer bracht.

De vaandrig JACOB PALM, die met den Sergeant TEUNIS HELDERMAN in het vorig jaar, uit *Jampang* naar *Cheribon* was vooruit gegaan en van daar over zee naar *Batavia* was teruggekeerd, werd door de Compagnie op nieuw met 20 Europeanen, 46 Hollandsche patrouillanten en 46 anderen, den 18 Maart over *Cheribon* tot uitroeiing van dien Paap afgezonden.

Palm wist PRAWATA op te sporen, versloeg hem 2 á 3 malen, en nam eenige van de zijnen gevangen, maar PRAWATA vluchtte weder naar zijn oude nest *Jampang*.

Bijzonderheden omtrent deze gevechten zijn niet bekend; doch bij Resolutie van 5

December 1704 werd **WANGSA MENGALA**, *oudste zoon van SOETA DERPA jongst in de attaque tegen den oproermaker PRAWATA gesneuveld, tot hoofd van het landschap Bodjong Malang in het Galoesche aangesteld.*

Op Pamottan werd een bezetting geplaatst onder *Palm*, doch daar deze bij het yntrek van **HELJERMANS** in diens plaats tot waarnemend Resident was aangesteld, zoo werd de bezetting, bestaande uit 14 Europeanen en 77 inlanders, overgegeven aan den Sergeant **TEUNIS HELDERMAN**, die de Preanger en Cheribonsche bovenlanders voor nieuwe invallen moest beveiligen.

In December 1704 werd als Resident van *Cheribon* aangesteld de Constabel Majoor **JAN COIN** ook elders **JAN KOWIJN** genaamd.—

In 1705 stond Sultan **POEGER** van *Mataram* bij contract van 5 October alle de landen van *Cheribon* af aan de Compagnie.— In dit contract werd vermeld: *dat Mataram op de landen van Cheribon geene de minste pretentie had, als zijnde door de Ed. Compagnie in 1680 van de overheersching der Kidollezen en Roovers verlost en in bescherming genomen.*—

De Pangerang **Aria Tjerbon** en de Luitenant **LIPPIUS** werden in commissie gesteld tot regeling van verschillende aangelegenheden betrekkelijk de Preangerlanden en de Cheribonsche bovenlanden, onderhoorig aan den Resident

van *Cheribon*, en naar aanleiding van hun deswege uitgebragt rapport werden hun voorschriften gegeven hoe ze handelen moesten.—

Bij Resolutie van 22 Maart 1706 opgenomen in het Tijdschrift van taal, land en volken kunde, deel III, vindt men deze regelingen breedvoerig omschreven.—

In 't begin van 1705 vernam men dat zwervende zeeroovers het vaarwater tusschen Tegal en Cheribon onveilig maakten. Eenige pantjallang vaartuigen, die uitgezonden werden om te kruisen, bragten en passant een *Saamgerotte hoop Javaansche papen eu landloopere van Tjassem naar Batavia mede.*

1706.— Overlijden van den Prins DIPATTI *Tjerbon*, zoon van wijlen Sultan Anom.

Op den 2en. Julij overleed ook na eene langdurige ziekte de gezaghebber JAN COWIJN in wiens plaats in 1706, den koopman CORNELIS JONGBLOED werd aangesteld als Resident...

Van den loosen zwerwenden oproermaker en Javaanschen Paap PRAWATA werd in April berigt, dat hij zich weder omtrent Banjoemaas in het district van Mataram met omtrent 500 koppen had vertoond.

De kommandeur CNOL, zond daarop van uit Samarang een Compagnie Europeanen en een goed getal Inlanders onder kommando van den amboineschen kapitein ZACHARIAS BINTANG die PRAWATA bij verscheidene gelegenheden yer-

sloeg en zijne benden uiteenjoeg.

Op den 28 Junij 1707 werd eindelijk PRAWATA gevangen genomen en op last van den Soesoehoenan gekrist.

Een inlandsch handschrift, in het galoesche aanwezig, vermeldt, dat tijdens den Resident PIETER SMIT, RADHEN PRAWATA de Galoeers bestookte en het land grootendeels verwoestte.

Bij een gevecht geleverd nabij de dessa Pada Herang, verloren de Galoeers Radhen KERTA DI NATTA en den Panghoeloe Kiahie DJAHAR van IMBANEGARA.

Bij een nader treffen nabij de dessa Tjiperahie werden de Galoeers door de overmacht geheel verslagen.

De Kiahie Dipattij van IMBANEGARA begaf zich naar Cheribon, en riep de hulp in van den Resident PIETER SMIT.

Deze zond dadelijk troepen; maar voor de aankomst van de Militairen was PRAWATA verdwenen.

Volgens een ander manuscript, zouden de troepen PRAWATA verslagen hebben, die daarop naar Pendjalo vluchte. —

Wie met den hiervoren genoemden Resident PIETER SMIT bedoeld wordt kan niet gezegd worden, De Resident ter Smitte trad als zoodanig op in 1724.

1717.— Jan Frederik Gobius koopman Resident. Overlijden van den Regent van **Kwas-**

sen Kiahie Soetonongo.— *Kwassen* wordt gesteld onder den Regent van *Tjiamies*, Toemengoong DJAIJENG PATIE.

Paarlvisscherijen in de Segara Annakan.—

1721. *Adriaan van Tets*, koopman Resident.

1723. WILLEM TER SMITTE, koopman Resident.

1726. JAN DONKER VAN DER HOFF, opperhoofd.

1730. JAN LANDSHEER, koopman Resident.

1734 na Junij. STEPHANUS JACOBUS VAN SOESTDIJK, koopman Resident.

Verder bekend personeel.

Regent van *Imbanegara*, de jongeling genaamd GAROEDA, bijgenaamd Dipattij IMBANEGARA, toen nog onmondig, en staande onder voogdij van de Patih JAGA BAIJA, ANGA NEGARA en KERTA DI NATTA, aan deze drie werden de Compagnie's bevelen gegeven.—

Als Regent van *Tjiamies* was de Toemengong WIRA HOETAMA; en Regent van *Bodjong Lopang Demang* WARGA NALLA.—

Regent van *Indramaijoe*, Ingebeij WIRA LODRA.—

Regent van *Limbangan*, Radhen Ranga:

Regent *Soekapoera*, Toemengong WIRA DI DAHA;

Regent *Gebang*, Pangerang SOETA DAIJA.

(*Sumedang, Bandong, Prakan Moentjang* sorteerden direct onder *Batavia*.)

Personeel in de binnenlanden, *Indramaijoe*, de Sergeant LAMBERTUS HOEVENAAR.—

In het houtbosch te *Oedjong Bangsa*, de
Sergeant JURGEN HEIJN.

Te *Soekapoera*, de Korporaal HERMAN
SOLTER.

Op *Limbangan*, de Korporaal JAN BAPTIST
ADVOCaat.

Op *Tjiamies*, de indigomaker HERMANUS
ESSEN.

Op *Imbanegara*, de Korporaal CHRISTIAAN
PIETERSZ.

1740. JUSTUS van Biesum, Resident en COR-
NELIS BREEKPOT, onderkoopman in Com-
missie naar *Indramajoe*.

ISAËC GOVIN, Pakhuismeester.

In een Inlandsch manuscript wordt ver-
meld, dat, tijdens het bestuur van VAN BIE-
SUM, de Toemengong van *Banjoemas* bene-
vens den Kiahie NGABEIJ van *Daija Loehoer*
met eene gewapende macht van 2000 man een
inval deden in *Galoe*; *Hoetama* vermeesterden
en zich daar nestelden.—

De Regent van *Imbanegara* KESOEMADHI
NATTA, zijn voogd Radhen DJAIJA BAIJA
en de overige galoesche Regenten voor de
overmacht moerende bukken, vluchtten naar
Cheribon en verzochten den Resident van *Bie-
sum* om bijstand.— Deze ontbood militairen
van *Batavia* en toog met die troepen gesa-
menlijk met de Galoesche hoofden den vijand
te ontmoet.

Bij hunne aankomst te *Imbanegara* had de vijand die plaats reeds overrompeld en de meeste huizen in brand gestoken en verwoest.—

Een bloedig gevecht had daarop plaats, waarbij de muitelingen geslagen werden en terug trokken naar *Hoetama*.

De Compagnies troepen bleven toen 3 dagen te *Imbanegara*, ten einde de hulptroepen van de *Preanger* landen (*S. imedang, Prakan moentjang, Bandung, Soekapoera en Limbangan*) te verzamelen, en zochten daarna den vijand weder op. Het gevecht, dat daarop te *Hoetama* geleverd werd, was hardnekkig, en duurde van den vroegen ochtend 6 uren tot in den namiddag 4 uren;—van beide zijden vielen vele dooden en gekwetsten, doch deindelijk bleven de Compagnies troepen overwinnaar en vluchtten de muitelingen.—

In het Galoesche verbleef daarna, gedurende 3 jaren, eene bezetting; bestaande uit 200.—soldaten (*Balinezen, Makassaren en Amboinezen*) benevens 1 tamboer in 1 Amboneschen Luitenant aangevoerd door Kapitein LOOIJE.—

De destijds in het Galoesche aanwezige Sergeant KAREL (wellicht een indigo maker) woonde deze gevechten bij.—

Ook wordt nog vermeld, dat zekere mantrie van *Hoetama*, genaamd *DHIPO REDJO*, met de muitelingen geheuld had—

1743. CAREL RUDLOPH VAN GLAN, Kapitein
in Commissie naar *Ceribon*.—

1743. CORNELIS VAN DER HOOP, koopman
Resident.

ISAËC GOVIN, Pakhuismeester. JAN PIETER
VAN VAARWIJK, boekhouder.

JAN PAUL WEGENER, opper chirurgijn.—

LODEWIJK ONSCHULT, vaandrig; HENDRIK VAN
BASEL, Boekhouder 1744.

FRANS HENDRIK OLTMAN, opper chirurgijn.—

Luitenant CORNELIS ANTHONIJ DE SALT,
Kommandant van het detachement te *Che-
ribon*. 1745 JOHAN ABRAHAM BRUL, Boekhou-
der 1747.

LAMBERT RUIJGH, pakhuismeester. DIRK
WILLEM SWEERS, opper chirurgijn.—

Luitenant C. A. DE SALT, Kommandant.—

In 1749 repatrieerde VAN DER HOOP.

1749. (September) STEVEN MARCUS VAN
DER HEIJDE, opperkoopman Resident.

C. A. DE SOET, Kommandant; JOHAN HER-
MAN LEMKEMIJER, vaandrig.

(VAN DER HEIJDE overleed in 1750 te *Che-
ribon*.)

1750 HENDRIKUS JACOBUS VAN SUCHTELEN,
opperkoopman, Resident. Zacharias L' Honoré
boekhouder en pakhuismeester:

DIRK WILLEM SWEERS opper Chirurgijn.—

JAN PIETER HAMMAN, vaandrig. 1751 VAN

SUCHTELEN werd omstreeks September benoemd tot water fiscaal.— Hij overleed in 1753 of 1754 als Raad van *Indie*.—

1751. (September) SENECA INGENSEN, opperkoopman, Resident.—

Broer Pan. SCRIBA, Z L' HONORÉ, *Boekhouder en pakhuismeester*.

SWEERS, *opper Chirurgijn, Christiaan Tlorack*, Chirurgijn. 1754. MATTHIJS ELLING; vaandrig.—

JOAN ANDRIES PLEUMKE, Chirurgijn. 1755.

PIETER VAN HERSTAD, Scriba 1756.

Ingersen overleed in 1756 te Cheribon. In 1860 bevond zich naast het Residentie kantoor een open terein, ommuurd en ongeveer 20 á 25 stappen in het vierkant groot.— Onder andere zerken daarop aanwezig, was er een, waarop nog leesbaar was:..... van den.....man en Resid.....ca *Ingersen*. Wijders was daarop zichtbaar een wapen, waarop naar het scheen Leguanen en een klok voorkwamen.—

1757. Mr. PIETER CORNELIS HASSELAAR, oud waterfiscaal van *Batavia*, uit *Nederland* teruggekeerd—Resident. PIETER VAN HERSTAD, scriba; MATTHIJS ELLING, vaandrig.—

JAN VAN DER LAAR, pakhuismeester. 1761.—

FREDERIK BANIER, vaandrig 1762.

HASSELAAR meldt, dat er bijna geen handel

f. Vermoedelyk

bestond, hetgeen hij toeschrijft aan de gedwongen diensten, waartoe de bevolking verplicht was, en waardoor zij ten eenenmale uitgeput en verarmd was.—

1765. ROBERT HENDRIK ARMENAUULT, oud Sabandhar van *Batavia*, Resident.—

MAURITS JAN PIETER CORNELIS HASSELAAR onderkoopman Scriba, in 1771. JOH. VAN HEK Scriba, JAN VAN DER LAAR, Pakhuismeester.

Verder personeel. Regent *Imbanegara* KOESOEMA, DI NATTA aangesteld in 1732 (dus voorheen *Garoea*).

Regent *Tjiamies*, Toemengong WIRA OETAMA, aangesteld in 1756.—

Regent HOETAMA WIRA mantri, aangesteld 10 November 1762.

Regent *Indramajoe*, de jonge Ingebeij WIRA LODRA, aangesteld 6 September 1764 (onder voorgdij van TANOË DJIWA en TROENA WIDJAJA).

Soekapoera, Toemengong WIRA DI DIHA.—
Limbangan, Toemengong WANGSA DI REDJA.

Gebang, de stokoude Pangerang SOETA JAJA.— Wijders;

LODEWIJK ANGELIJ, Indigo sorteerder te Galoe.—

JAN HENDRIK CHRISTOFFEL HERBST, Posthouder te *Indramajoe*.

JAN BOSCH en ROELOF LAURENS, vlotten.

makers tevens belast met de verzending van koffij en Rijst te *Indramajoe*.

JACOB WIGEREEF. Indigomaker, *Soekapoera*.

JACOBUS VAN BOMMEL, indigomaker, *Limbangan*.

Sedert 1754 hadden de paarlvisserijen in de *Segara anakan* van wege de Compagnie niet meer plaats gehad, daar de vangst niets opleverde, dan gruis of heele kleine stamp-paaren, en het werk veel ongemak, ziekten en sterfte onder de bevolking en onder de Europeſche gecommitteerden, die daar werkten, veroorzaakte-

De princen van *Cheribon*, de Pangerang van *Gebang* en de Ingebeij van *Indramajoe* moesten te zamen jaarlijks 200 zoogenaamde moeder Javanen naar *Batavia* zenden, die in 't begin van de Oost mousson vertrokken en in 't najaar retourneerden.—

Op *Indramajoe* moest een gearmeerd vaartuig op brandwacht liggen om te beletten, dat de kleine vaartuigen, die voor het beladen van schepen gebruikt werden, tusschen boord en de wal door de zeeroovers werden leeggehaald.—

In 1771 bestond te *Cheribon* een weeshuis, waarvan het kapitaal reeds bedroeg 12826 rijksdaalders.—

De winsten van het Comptoir *Cheribon* bedroegen in 1769, 21525 rijksdaalders.—

In 1768 werd het wetboek *Papakan* op gesteld, waarnaar in *Cheribon* recht werd gesproken.—

ARMENOULT vertrok in 1771 naar *Nederland*.

1771. EVERT JAN VAN NIEUWKERKEN, genaamd NIJVENHEIM, Resident. JOHANNES VAN HEK, pakhuismeester 1773

REINIER JONGEMAATS, SCRIBA en boekhoude.—

MATTHIJS ELLING, vaandrig.

JAN VAN NOORLE, pakhuismeester 1771.

ISAAC JOSEPH HEBERT, Scriba 1773.

Gedurende het bestuur van *Nieuwerkerken* overleden drie Regenten, als:

In 1771 van *Gebang*, de stokoude Pangerang SOETA DJAIJA, die vervangen werd door zijn oudsten zoon, Pangerang NATA KESOEMA:

In 1771 de Regent van *Hoetama*, die vervangen werd door zijn zoon Radhen SOERA NEGARA, onder den naam zijns vaders van WIRA MANTRIE en in 1772 de Toemengoong van *Tjiamies* WIRA OETAMA, die vervangen werd door zijn oudsten zoon JADI KOESOE-MA, onder den naam van DJAIJENG PATIE.

Verder bekend personeel. JOHAN GEORGE SINGEBUSCH, iedigo maker in *Galoe*.—

Bernardus Noor, Indigomaker in *Limban-gan*.—

CLAA3 MATHIJSSEN belast met de inzame-
ling der producten te *Gebang*.

NICOLAAS HENDRIK HANSEN, posthouder
te *Indramajoe*.—

Eruptie van de *Papandaijan* en de *Tjermei*.—

In den nacht van den 11en op den 12en
Augustus 1772 had eene uitbarsting van de
Papandaijan plaats. Onder vreeselijk gedon-
der en gekraak zag men na middernacht plot-
seling heldere vuurstralen opstijgen, die de-
duisternis verlichtten, den bergtop verbrokkel-
den, voortslingerden en de brokstukken daar-
van in het rond verstrooiden.— Veertig dorpen
werden in een oogenblik daarmede overdekt
en 2957 menschen werden met hun huis on-
der de puinhoopen bedolven; geheele streeken
lands zegt *Nieuwkerken*, bepoot met koffij en
dienende tot cultivering van Indigo en Kapas
waren te niet gegaan.—

Op denzelfden tijd toen de *Papandaijang*
sprong, onderging ook [de *Tjirméi* eene uit-
barsting.—

Eene zware epidemie heerschte onder de be-
volking en eischte vele offers.— De handel,
vooral in rijst, stond bijna stil; omdat de in-
lander hoe meer en meer avers werd dat graan
aan de Compagnie te leveren; terwijl het pres-
sen van het volk voor werken, tot verloop van
negoryvolk aanleiding gaf.—

De 200 modder javanen, die jaarlijksch naar

Batavia moesten verzonden worden, konden in geen 2 jaren opkomen, en ook *Nieuwkerken* verloor, gedurende zijn aanwezen te *Cheribon*, zijne vrouw en twee kinderen.

(In 1860 bevond zich op het terrein naast het Residentie kantoor, waarover reeds gesproken is onder Ingersen, en hetwelk in der tijd voor begraafplaats van *Europeanen* had gediend, een grafsteen, waarop het volgende te lezen stond:

„Hier rusten de lijken, God zij hunne zielen
„genadig, van GEERTRUIDA MARGARETHA MOM
„huisvrouw van den Resident EVERT JAN VAN
„*Nieuwkerken*, genaamd NIJVENHEIM, met ha-
„re twee kinderen. PETRUS ADRIANUS en een on-
„gedoopt soontje; de eerste alhier tot *Cheribon*
„overleden den 30 December 1773, oudt 20
„jaren, 9 maanden en 18 dagen; de tweede
„den 25 Januarij 1774; oudt 3 jaren, 7 maan-
„den en 8 dagen, en het derde overleden den
„3en April 1774, oudt 3 maanden en 12 dagen.—

Daar het hierbij vermeld stukje grond benuttigd moest worden tot uitbreiding van het Residentie kantoor, zijn de daarop aanwezige zerken op last van den Resident *Kinder de Camereq*, overgebracht naar het pleintje waardoor de kerk omgeven is.—

1776. ARNOLDUS CONSTANTIJN MOM, koopman Resident.—

REINIER JONGEMAATS, onderkoopman, Scriba,
Boekhouder.—

JOHANNIS VAN HEK, Pakhuismeester,—

JACOBUS VAN BOMMEL, vaandrig.

Regent van *Indramajoe*, Ingebeij WIRA
LODRA.

Regent *Imbanegara*, di Pattij COESOEMA DI
NATTA.

Regent *Tjiamies*, Toemengong DALJENG PAT-
TIJ.

Regent *Hoctama*, Toemengong WIRA MAN-
TRIE.

Regent *Gebang*, Pangerang ARIA SOETA
DJAJJA.—

Regent *Soeka Poera*, Toemengong WIRA DI
DAHA.

Regent *Limbangan*, Toemengong WANGSA
DI REDJA;—

Verder bekend personeel:

ARIJ SIMONSE FRANKEN, Posthouder te *In-
dramajoe*;

PAUL BERGMAN, Sergeant indigo maker,
Ranga WETJANA;

CLAAS MATHIJSSSEN, matroos te *Bantar Pan-
djang* in 't *Gebangsche*.

CASPER BERNIKER, Korporaal indigo maker
Soekapoera.—

JOHAN GEORGE SINGEBOSCH, indigomaker
Limbangan;

HERMANUS SCHOLTENS, BOMBARDIER, Wd.
vlottenmaker te *Indramajoe*.

JOHAN DANIEL SCHEOPPELER, soldaat Wd.
boschganger.

De volksziekte waarvan hiervoren melding is gemaakt was nog niet geweken, zoodat gedurende de laatste 5 jaren de voor *Batavia* bestemde 200 modderjavanen niet hadden gefourneerd kunnen worden.— De sterfte ter hoofdplaats *Cheribon* was nog niet opgehouden en 't manqueerende volk niet aangegroeid.—

Met de *Galoesche* Regentschappen was 't ellendig gesteld door dat tot 't zuider eiland *Noessa Kambangan*, duslange eene bezitting van 20 Europesche onder ~~den~~ den officier *Seweloh* benevens 50 pranakans en 100 javaanen van de vorsten daargesteld was geweest, om de wacht te houden tegen verdreven muitelingen van 't eiland *Noessa Barong* om de zuidkant van 't eiland Java.—

Die bezetting was toen juist ingetrokken.— Het eiland *Noessa Kambangan* was onder drie *Galoesche* regenten verdeeld.—

Gemelde bezetting had groot nadeel aan die Regenten gedaan dewelke 't zwaar viel zoo vele menschen zoover van de hand te moeten onderhouden en gerieven met voedsel en allerlei noodzakelijkheden, waardoor dan ook toegekomen was dat hunne onder-

denen daar in naar elders voor een gedeelte ver-
loopen en vele landen ongecultiveerd gebleven
waren en daardoor weder eene excessieve ver-
traging in hunne Contingenten was ontstaan.—

Zij werden hierin wel te gemoet gekomen
door de Regenten van *Limbangan* en *Soeka-
poera*, doch dit nam niet weg, dat al wat daar-
naar toe ging en van daan kwam langs hunne
negorijen moest passeren, 't geen de bewo-
ners aldaar ongewoon zijnde, van vrees deed
wegloopen zonder nog eens tot *tondang* of
andere secours geprest te zijn.—

't Fort *de Beschermmer* werd toen alleen be-
woond door 't garnizoen en de zieken die
in 't hospitaal lagen.—

Daar binnen was wel een woonhuis voor
den Resident, twee pakhuizen, een kruidma-
gazijn en verscheidene [huisjes en kamers
g'approprieerd tot woning van 's Compagnies
dienaren, doch geene dezer woningen werd
gebruikt, omdat men oordeelde, dat zij zeer
ongezond waren; 't geen gansch geen voor
oordeel scheen te wezen naar dien de sterfte
der Europeanen alleen maar is onder diegenen,
die verplicht waren in 't fort te wonen, ter-
wijl men in de huizen buiten, zeer nabij
't fort, gezond bleef en genoegzaam geen
dooden had.—

Het fort en de Compagnies gebouwen zoowel

te *Cheribon* als te *Indramajoe* waren in goeden staat.

De Compagnies vaartuigen bestonden alleen in de pootjallang „DE ADRIANA” genaamd.—

1773. M. JOACHINS WICHERTS,] Resident.
Bekend personeel.

WESTERMAN, pakhuismeester.—

WICHERTS, overleed in 1778 te *Cheribon*.—

Zijn grafzerk bevond zich mede op het hiervoren onder *Nieuwkerken* bedoeld terrein.—

Het grafschrift luidde:

M. JOACHIM WICHERTS in leven

Resident van *Cheribon*, geboren te *Wageningen*, den 17 Junij, aar: 1742 en overleden te *Cheribon* den 23 November 1778, oud 36 jaren 5 maanden en 11 dagen.—

1771. Mr. WILLEM VANDER BEEKE, Resident.

Regent *Imbunegara*, de aslipattij DI KOESOEMA ADI NATTA:

Regent *Tjiamies*, Toemengong DJAJENG
PATTIE:

Regent *Hoetama*, Toemengong WIRA MAN-
TRIE.

Regent *Gebang*, Pangerang SOETA DJAJA.

Regent *Soekapoera*, Toemengong WIEA DI
DAHA.

Regent *Limbangan*, WANGSA DI REDJA.—

PIETER HEMLER, Korporaal indigomaker
G. lve.—

JAN HENDRIK GERLACH, Korporaal indigo maker. *Soekapoera*;

KAREL FREDRIK DRIJMAN indigomaker
Limbangan:

FREDERIK CASPER FIDLEB, indigo maker te
Ranga Witjana.—

CHRISTIAAN GODLIEB GELSDORP, Posthouder
te *Indramajoe*.

CLAAS MATTHIJS, vlotenmaker.

VAN DER BEEKE kwam op *Cheribon*, nadat zijn voorganger WICHERTS reeds 2 maanden *ter Siele* was, ook was de pakhuismeester WESTERMAN, die na 't overlijden van WICHERTS, met de dagelijksche loop van zaken belast was geweest, gestorven, en heerschte nog op *Cheribon* eene epidemische ziekte, die hem dikwijls zwaarmoedig en bekommerd maakte.—

Te *Indramajoe* werden nieuwe pakhuizen en een Compagnie's loge gebouwd.—

De landen van *Galoe* waren te voren ellendig getemteerd en geruïneerd zoowel door 2 à 3 elkanderen opvolgende knevelende sluwe indigomakers die op eene stille en bedekte wijze land en volk uitmergelden als door de *sequēele* en drukkende last van de expeditie naar *Noessa Kambangan*, waarover hiervoren onder MOM reeds gehandeld.—

Bij zijn vertrek waren de landen echter weder aan het opluiken.— VAN DER BEEKE

deed voorstellen om het fort te verbeteren.—

1787. **GODFRIED KAREL GOCKINGA**, koopman Resident.

MARTINUS VAN LEEUWENDAAL, onderkoopman, pakhuismeester.

PIETER STOBKEERB, Boekhouder Scriba —

CAREL FREDRIK PRUIJS, vaandrig.

THOMAS METZ, vaandrig.— 1788.

CHRISTIAAN FREDRIK SCHUBERT, opper chirurgijn.— 1791.

Regent *Imbanegara*, Adipattij **SOERA PRADJA**, die daartoe in stede van den overleden adipattij **DHI KESOEMA ADI NATTA** bij brief van 12 November 1790 was aangesteld.—

Regent *Tjiamies*, Toemengong **DJAIJENG PATTIJ**.—

Regent *Hoetama*, Toemengong **WIRA MANTRI**.—

Regent *Gebang*, Pangerang **ARIA SOETA DJAIJA**.—

Regent *Limbangan*, Radhen adipattij **WANGSA REDJA**, bevorderd bij brief van 12 November 1790.—

Regent *Sockapoera* **WIRA DI DAHA. J. P. HEMLER**, indigomaker te *Galoe* **J. C. FIDLER**, indigomaker in de *Parakoewoes* of Sultanlanden wonende te **RAGA WITJANA**.—

C. C. F. DRIJMAM, indigomaker te *Limbangan*.—

J. GERLACH, indigomaker te *Sockapoera*.—

Te *Indramajoe* werd de Compagnies Loge

voltooid met verschillende departementen tot inwoning van den posthouder en logies van de schepelingen ofte den Resident wanneer deze daar kwam.

De vrouw van GOCKINGA en een zijner kinderen stierven te *Cheribon*.— Haar graf was in in 1860 te vinden tusschen Inlandsche huisjes in een kampong niet verre van de woning van den Heer CONZALVES.

De zerk was nog in goeden staat, ofschoon men blijkbaar de daarin bevestigde zware metalen ringen had trachten uit te breken.-- De zijwanden van het graf van roode steen ogetrokken waren op verscheidene plaatsen uitgebroken, wellicht door de in de nabijheid woonende inlanders om te zien wat zich daarin bevond.--

Het grafschrift luidde.

JOHANA MARIA

ALTING, huis

vrouw van den

Koopman en

Cheribon's Resident

GODFRIED KAREL

GOCKINGA.—

Geboren te

Batavia den

1. Feb. an. 1767

overleden te *Cheribon*

den 10 Jan. anno
1789 in den
ouderdom van
21 jaren 11 maanden
en 10 dagen.

Op zijde van het graf bevond zich een
ander met het opschrift.

Dochter van den
Koopman en
Cheribons Resident
GODFRIED Karel

GOCKINGA en
JOHANNA Maria
ALTING, geboren
den 7 gbre 1788
en ongedoopt den

8 daaraan v overleden.

1792 Johan Lubbert Umbgrove, Koopman
Resident,—

Marinus van Leeuwendaal, onderkoopman
Pakhuismeester.

Augustijn Henrij Boers, Boekhouder Scriba.

Thomas Metz, vaandrig;

Hendrik Coblijn, opperchirurgijn.

Regent *Imbanegara*, de adipattij Soera

Pradja.—

Regent *Tjiamies*, Toemengong Djaijeng
Pattij.

Regent *Heetama*, Toemengong WIRA MANTRI,
Regent *Gebang*, Pangerang ARIA SOETA
DJAJA, tusschen den 1e. en 2 November
1793 overleden, gesuceedeerd door zijn vollen
neef, een jongen van 6 jaren, mede onder den
naam van SOETA DJAJA, onder voogdijschap
van zijn vader Radhen KOESOEMA WIDJAJA
en den Pattih RAKSA PRADJA.—

Regent *Limbangan*, Dipattij WANGSA RE-
DJA. Hij leed aan de ziekte genaamd RADJA
SINGA waaraan den Pangerang van *Gebang*
ook *gesneuveld* is.—

Regent *Soeka Poera*, Toemengong WIRA
DI DAHA:

GELSDORFF, Posthouder te *Indramajoe*.—

J. N. HEMLER, Indigomaker te RANGA
WITJANA.

J. C. BORGERS, Indigomaker te *Galoe*.

POH, Indigomaker Soekapoera. WELKER,
Trompetter Boschganger te *Longas*.—

De vlottenmaker CLAES MATTHIJSSSEN was
overleden en vervangen door den Quartier
meester SCHUBERT.

UMBROVE had gedurende een vijfjarig be-
stuur over *Cheribon* zeer weinig agrement en
voordeelen genoten en gedurig door kommer-
lijke berigten en meer andere omstandigheden
vele onaangenaamheden ondervonden.

Hij beklagde zich over de Prinzen en

den 10 Jan. anno
1789 in den
ouderdom van
21 jaren 11 maanden
en 10 dagen.

Op zijde van het graf bevond zich een
ander met het opschrift.

Dochter van den
Koopman en
Cheribons Resident
GODFRIED Karel

GOCKINGA en
JOHANNA Maria
ALTING, geboren
den 7 gbre 1788
en ongedoopt den
8 daaraan v overleden.

1792 Johan Lubbert Umbgrove, Koopman
Resident,—

Marinus van Leeuwendaal, onderkoopman
Pakhuismeester.

Augustijn Henrij Boers, Boekhouder Scriba.

Thomas Metz, vaandrig;

Hendrik Coblijn, opperchirurgijn.

Regent *Imbanegara*, de adipattij Soera

Pradja.—

Regent *Tjiamies*, Toemengong Djaijeng
Pattij.

Regent *Hoetama*, Toemengong WIRA MANTRI,
Regent *Gebang*, Pangerang ARIA SOETA
DJAJJA, tusschen den 1e. en 2 November
1793 overleden, gesuceedeerd door zijn vollen
neef, een jongen van 6 jaren, mede onder den
naam van SOETA DJAJJA, onder voogdijschap
van zijn vader Radhen KOESOEMA WIDJAJJA
en den Pattih RAKSA PRADJA.—

Regent *Limbangan*, Dipattij WANGSA RE-
DJA. Hij leed aan de ziekte genaamd RADJA
SINGA waaraan den Pangerang van *Gebang*
ook *gesneuveld* is.—

Regent *Soeka Poera*, Toemengong WIRA
DI DAHA:

GELSDORFF, Pesthouder te *Indramajoe*.—

J. N. HEMLER, Indigomaker te RANGA
WITJANA.

J. C. BORGERS, Indigomaker te *Galoe*.

POH, Indigomaker Sockapoera. WELKER,
Trompetter Boschganger te *Longas*.—

De vlottedmaker CLAES MATTHIJSSSEN was
overleden en vervangen door den Quartier
meester SCHUBERT.

UMBROVE had gedurende een vijfjarig be-
stuur over *Cheribon* zeer weinig agrement en
voordeelen genoten en gedurig door kommer-
lijke berigten en meer andere omstandigheden
vele onaangenaamheden ondervonden.

Hij beklagde zich over de Prinzen en

schreef aan de slapheld van Regeringsvorm toe *disordres, gruwelijk moorden en roencoperijen* die er dagelijks plaats hebben gehad.—

Met behulp der hooge Regering was hij er in geslaagd om de verfoeijelijke en onrechtvaardige priestelijke regtbank in zooverre den bodem in te slaan, dat nu geene tot bekentenis gebragte moordenaars meer voor de goddelooze priesters hoeven te verschijnen en vervolgens na het recolleren hunner confessie door de vergadering uit den Resident en Heeren Salthans werden gekrist.—

Hij zeide, dat het te wenschen was, dat het schrikkelijke getal van prinsen en ratoes (altemaal even onmenschelijk als ongeschikt) in gemeene hatoors veranderden dan zoude het land minder uitgemergeld en meer gezegend zijn.—

Tot bewaking van de houtwerken tegen de zeeroovers had hij in 1793 op de hoek van *Indramajoe* eene redoute opgetrokken waarop 6 stuks 6 ponders, doch wegens de ontoereikendheid van het noodige aantal militairen liet hij die terug brengen op den berg *Tanjakkan lampon*, alwaar hij de veldschans *Arnhem* had aangelegd.—

Het eiland *Noessa Kambangan* met de onderhoorige visseherijen was aan een chinees verhuurd voor 1500 Rijksdaalders, doch deze

maakte er geene goede zaken mede.—

1797. (*Augustus*) PIETER WALBEEK, oud Secretaris van de Hooge Commissie, Resident.

MARINUS VAN LEEUWENDAAL, onder koopman, pakhuismeester;

Mr. WILLEM ARNOLD VEGERIUS, boekhouder, Scriba;

THOMAS METZ, vaandrig.

JACOBUS VAN DER LINDEN, chirurgijn.

ISAÄCK DOUGLAS opper chirurgijn.— (1799)

Regent *Imbanegara*, adipattij SOERAPRADJA.—
Hoetama. Toemengong WIRA MANTRIE.

Regent *Soekapoera* adipattij (1799) WIRA
DI DIHA.—

Tjiamies, Toemengong DJALJENG PATIE.
Gebang, Pangerang SOETA DJAIJA toen 13 á 14
jaren oud, onder voogdijschap als boven (zie
1792)

Limbangan, adipatti WANGSA REDJA (Hij
was toen van zijne ziekte genezen).

Verder personeel.

Indramajoe, posthouder JAN ADAM WALT.

Bongas.— FREDERIK AUGUST SCHUBERT
opziener.

Limbangan. JOHANNES WELKER Indigo maker.

Galoe I. C. BORGERS Indigo maker.

WALBEEK stelde voor om *Hoetama* en *Tji-*
amies intetrekken en er een Regentschap met
Imbanegara van te maken onder bestuur van

den adipattij SOERA PRADJA als Regent van
Galoe.—

De verdedigingswerken van *Cheribon* vond
hij zeer onvoldoende.—

De Veldschans *Arnhem* aangelegd voor reduit
bij retraite kon geene genoegzame militairen
bergen.—

1800. Mr. SIMON HENDRIK ROSE, Resident.

HUIBERT LUBFECHT SENN VAN BASEL, Boek-
houder en Scriba. METZ, vaandrig.

DOUGLAS, opperchirurgijn

1802. Opstand in de *Cheribonsche* Sulthans
landen.—

De oorzaak daarvan was hoofdzakelijk het
wanbestuur van de twee destijds aanwezige
sulthans. Deze hadden de landen verdeeld on-
der de Princen van den bloede, die ze weder-
keerig hadden verhuurd aan Chinezen.

De chinezen knoeiden en knevelden op on-
gehoorde wijze, terwijl de klagten tot niets
leidden en de bevolking al meer en meer on-
derdrukt werd.—

De Residenten konden zich niet met het
bestuur van den Sulthan inlaten, zonder ver-
antwoordelijkheid op zich te laden. Goede raad-
gevingen werden in den wind geslagen en de
Sulthans verloren al meer en meer hun gezag.

Daarbij kwam dat de bevolking begaan was
met het lot van pangerang Radja KANOMAN
die op eene onregtvaardige wijze bij de ver-

heffing van een Sultan SEPOE was gepasseerd en thaus met zijne broeders pangerang *Kabopatten* en Pangerang LAUTAN in armoe-dige omstandigheden verkeerde.—

Overal vertoonden zich benden muitelingen onder verschillende aanvoerders, die het land plunderden en de chinezen vermoorden.—

„Deze hoofden waren” (zegt HAGEMAN) meer en deels lieden uit de heffe des volks, grijs-aards met vossen bedekt, jongelingen zonder opvoeding, geestdrijvers met middelmatige be-kwaamheden, die zich wijdsche titels gaven en de bevolking met zich rondvoerden.—

Sommige gaven voor eene nieuwe godsdienst te willen invoeren en durfden te midden van de mohamedanen den profeet verachten.—

Onder deze „tapa's” waren de voornaamsten *Bagoes Arisim*, *Bagoes Sidong* en *Bagoes Soe-wassa* enz. enz.

Allerwegen werden de Chinesche pachters vermoord. Ten laatste raakten de Compag-nies inkomsten er mede gemoeid en nu be-moeide de Regering zich met de zaak. In 1804 kwam FRANCOIS VAN BLAAM als Resident.

De Sulthans klaagden de princen Radja KA-NOMAN *Kabopaten* en LAUTAN aan en wezen op dezen als oorzaken der onlusten.

De Regering gelaste hen op Batavia te ver-blijven.

Een groot aantal *Cheribonniers* toog nu op weg naar *Batavia* om de princen terug te

eischen.— Het volk werd verjaagd en de princen verwijderd naar *Amboina*, doch deze maatregel, wel verre van de opstand te dempen, deed de bevolking van geheel *Cheribon* in oproer komen.—

De Regering zond toen den Raad Extraordinair van Walbeck in Commissie. ten einde met den Resident FRANCOIS VAN BRAAM maatregelen te nemen om de rust te doen herstellen.—

Het bleek echter dat men te lang gewacht had, want alle pogingen van WALBECK mislukten.

De muitelingen pleegden de grootste baldadigheden, plunderden de bezittingen en vermoorden de chineezen. De suikermolens van den Resident VAN BRAAM, gelegen te *Tji Gobang*, werden door hen verwoest en verbrand; zelfs alle pogingen om met de muiters in onderhandeling te komen waren vruchteloos, daar zij de zendelingen VAN WALBEELK vermoorden en niets van schikkingen wilden hooren, ja zelfs geen zendelingen wilden ontvangen.

Eene vreeselijke en besmettelijke ziekte heerschte onder de bevolking en verscheidene priesters trachten de bevolking diets te maken dat deze pest veroorzaakt was door de vloek welke een der naar *Amboina* verbannen prin-

een (Radja KANOMAN) over het land had uitgesproken.—

Onder aanvoering van *Bagoes Sangling*, *Raldhen* NOOR ALIM van de dessa *Lowi Scheng Bagoes Sanda*, AWIEZEM en *Kiahi Betawie* verzamelden zij zich in de dessa *Pamijahan*, district *Lobener*. Zij trokken van daar naar *Indramajoe*, plunderden het Chinesche kamp en hielden vreeselijk huis onder de chiesen, die zich bij deze gelegenheid allerlafhartigst gedroegen.— Zien- de dat zij tegen de roovers het onderspit delfden, lieten zij hunne vrouwen en kinderen in feestgewaad kleeden met gouden pendings en andere sieraden en stooten hen toen de deur uit ten einde daardoor eene afleiding te weeg te brengen en gelegenheid te hebben tot ontvlugting.—

De Roovers, door overmoed gedreven, tasten zelf de bezetting van *Indramajoe* aan, die zij tot aftogt dwong.—

Het gouvernement bemerkende dat afdoende maatregelen moesten genomen worden om de opstand te dempen gaf hij order van 23 Junij 1806, den Gouverneur van *Java's* noord oostkust *Engelhard* den last om met den meesten spoed alle in den wapenhandel geoeffende en beschikbare militairen in de oosthoek voorhanden naar *Cheribon* te zenden en te trachten de opstand te dempen,

Engelhardt kwam den 20 Julij 1806 met een gevolg van 720 koppen ter reede van *Cheribon*, per de particuliere brikken *Deborá* en *Phoenix* en den 25 Julij arriveerden aldaar de Pangerangs van *Madura* SETJA DI NINGRAT met zijne troepen, onder aanvoering van den majoor van *Franquemont*.—

De Militaire magt op dat tijdstip te *Cie-ribon* aanwezig bedroeg:

te <i>Cheribon</i>	278	man	onder	<i>Guápp</i> .
„ <i>Indramajoe</i>	332	„	„	<i>Bonelle</i>
„ <i>Karang Sam-</i>				
<i>bong</i>	151	„	„	<i>Kieverlijn</i>
„ <i>Tjibitjong</i>	189	„	„	<i>Penasse</i>
„ <i>Lossarie</i>	1067	„	„	<i>Chatean Vieux</i>

Te zamen 2017 man zonder de door *Engelhardt* medegebragte.

Het aantal rondzwervende oproerlingen werd daarentegen begroot op 40.000 weerbare mannen, gewapend met vuur en zijdgeweel, pieken en ander wapentuig.

Engelhardt wilde echter niet terstond tot het gebruik van de militaire macht overgaan doch beproefde eerst langs een vreedzame weg een einde te maken aan den opstand.

Hij maakte daartoe gebruik van vertrouwde priesters en volgelingen die overland van *samarang* gekomen waren en zich onder de opstandelingen mengden; zij hadden in last

om te trachten de muiters te overreden hunne klachten bij *Engelhard* in te dienen en hen vertrouwen in te boezemen, dat die klagten niet onverhoord zouden blijven.— Deze priesters gaven *Engelhard* kennis van hetgeen bij de oproerlingen gebeurde.—

Als de meest invloedrijke hoofden der opstandelingen noemt *Engelhard* de 90 jarige *Bagoes Sidong*, die in een tandoe overal werd rondgevoerd, benevens zijne twee zonen *Bagoes Arisin* en *Bagoes Soewassa*, de beruchte Demang van *Koeningan WARGA KOETIPA*, de Demang van *Waroe* die bij een aanval te *Tjibitong* aanvoerder was geweest, *Bagoes Manack*, *Bagoes Kellor*, Ingebeij *Leng lang*, *Bagoes Santin*, *Bagoes Rangrang*. *Raden DJAREENG* en *matjan Bangsoe*, zoomede de Demang van *Lossarie Singa baija*, *Matjan Poetie*, *Bagoes Ranga* en de Ingebeijs van *Penangong* en *Kandangauwer enz.*—

In den beginne waren de hoofden der oproerlingen te vreesachtig om in onderhandeling te treden. Zij gaven daarna bepaalde dagen op, waarop zij voor *Engelhard* zouden verschijnen, doch kwamen uit vrees niet opdagen.—

Eindelijk bleek het dat zij meer vertrouwen kregen en gaven schriftelijk hunne bezwaren te kennen en deelden de redenen mede die hen tot opstand hadden geleid.—

Engelhart beantwoorde den brief, beloofde hunne bezwaren te onderzoeken en alles naar billijkheid te zullen regelen.—

Hierdoor was het vertrouwen weder hersteld en kwamen de hoofden der oproerlingen zich langzamerhand onderwerpen.

De eerste die daartoe overging was de Demang van *Waroe*, een schrander en bejaard man, daarop volgde *ARISIM* met 60 mindere hoofden en ongeveer 1000 man en op den 11 Augustus de 90 jarigen *Bagoes Sidong* benevens zijn zoon *SOEWASSAEN* ruim 1500 volgelingen.—

Sidong verzocht de bescherming der Compagnie en de opheffing der bezwaren door vervulling van gedane verzoeken.— Hij gaf voor nimmer eenig kwaad voornemen te hebben gehad, maar door de bevolking als oudste van jaren tot voorganger gekozen te zijn, brengende vele bewijzen van berouw onder verontschuldiging van het volk, dat gebukt ging onder ondragelijke knevelarijen en ellende. Den 13 Augustus gaven zich nog over ruim 13,000 man en de onderwerping der overige hoofden volgden, geleidelijk met uitzondering van *Bagoes Rangá*.—

Engelhard zegt in zijn rapport: Terwijl voorts, als zich niet willende onderwerpen, op mijn bevel is afgemaakt, een ander mede voornaam hoofd der muitelingen *Komieder of Ba-*

gees *Ranga KOEWOE* van de dessa *Pedantang* die nog rondzwierf zonder nochtans door zijn volk bij gestaan te worden, en wiens hoofd daags voor de onderwerping of verschijning van *Djarceng* te *Cheribon* bij mij gebragt is.—

De onderworpen hoofden werden op den 28 Augustus ter hoofdplaats *Cheribon* vergaderd om hunne bezwaren en klachten in te brengen.—

Die klagten en bezwaren waren voor het grootste deel gelijkloidend en kwamen hierop neder, dat zij verzochten ontheven te worden van de gehoorzaamheid aan de beide Sultans *SEPOE* en *ANOM*, om rede deze zoo weinig belang stelden in de welvaart van het volk.

Ten andere waren de verzøeken algemeen om de terugkomst van *Radja KANOMAN* en diens broeder.—

Ten derde, de verwijdering van de Chinezen uit de binnenlanden.—

Ten vierde, dat aan de ingezetenen mogt worden gewaarborgd het vrij beheer over eigen product, behoudens dat aan de Compagnie.

Ten vijfde, dat paal en perk mogt worden gesteld aan het willekeurig aanstellen van hoofden tegen hoog ambtgeld, dit toch werd afgeperst van de bevolking.—

Ten zesde: dat de knevelarijen van den Sultan, princen, chinezen en al hunne trawanten

mogt worden verboden en de voornaamste onderdrukkers mogten worden verbaanen, terwijl ten slotte de groote transportkosten en knevelende handelwijze bij het afleveren van Contingent mede een onderwerp van bezwaar uitmaakte.—

De verzoeken werden allen ingewilligd met uitzondering van het verzoek om ontheffing van de gehoorzaamheid aan den Sulthan, en zulks op grond, zij zich door oproer aan misdadige handelingen hadden schuldig gemaakt.—

Doch om de magt van den Sulthan te knotten werd door *Engelhard* eene nieuwe overeenkomst met den Sulthan gesloten, waarbij meerdere inmenging van het Europeesch bestuur bij het beheer der landen bedongen werd en voorschriften gegeven werden ter voorkoming van nieuwe ongeregeldheden.— Het willekeurig aanstellen en ontslaan van ambtenaren werd verboden en deze konden slechts door de Regering of den Resident op voorstel van den Sulthan worden aangesteld of ontslagen.

Het verblijf van Chinezen in de binnenlanden werd verboden, behoudens exeptie door de Regering behouden. De kosten tot demping van den opstand kwamen ten laste van den Sulthan enz, enz.

(Zie Tijdschrift T, L. en V. deel 4)

Hierbij moet als eene bijzonderheid worden aangeteekend, dat toen de muitelingen werd aangezegd om de in der tijd te *Indramajoe* geroofde vrouwen en kinderen van de Chinezen terug te geven, de vrouwen weigerden terug te keeren, eensdeels omdat de meesten tot het mohamedaansch geloof waren overgegaan, anderdeels om het laaghartig gedrag van de Chinezen.—

Engelhard had alzoo zonder bloedvergieten de rust hersteld in eene Residentie waarvan de bevolking door ongehoorde verdrukking tot oproer was gedwongen, een oproer waarvan duizenden het slachtoffer waren geworden.

Daendels zegt in zijnen staat der O. I. Bezittingen:

„Het rijk van *Cheribon* was sedert vele jaren het meest gedrukte van het eiland. De Residenten en mindere ambtenaren veroorloofden zich allerlei knevelarijen, zij zoowel als Chinezen huurden dessa's, trokken van dezelve in werkzaamheden en producten veel meer dan met de billijkheid bestaanbaar was en lieten aan de inwoners veel minder levensmiddelen over dan tot derzelfer onderhoud noodig waren.”—

Duizende *Cheribonners*, mannen, vrouwen en kinderen waren om eene geringe schuld verpand en werden als slaven in de huizen

van hunne schuldeischers, zoo Europeanen als Chinezen gehouden, tot dat de schuld was afgedaan, 't geen meestal onmogelijk was. Het was deze behandeling, welke twee jaren voor mijne komst een algemeene opstand verwekte waarbij men berekend heeft, dat vijftig duizerd zielen omgekomen of verhuisd zijn."—

Daendels bragt ook, zoo als blijken zal, eene geheele ommekeer in het bestuur van deze zoo vreeselijk geteisterde Residentie.—

1808. PIETER HERBERTUS VAN LAWICK VAN PABST.— Commissaris naar *Cheribon*.—

Terugroeping van Radja KANOMAN, die onder den titel van Pangerang Aria *Tjerbou* aandeel kreeg in het bewind van de Sulthanslanden.—

Organisatie der tractementen van de ambtenaren te *Cheribon*. (Besluit *Daendels* dd. 19 Junij 1808 No. 1)

Besluit

2 Februarij 1809:

Reorganisatie van *Cheribon*.

Verdeeling van *Cheribon* in twee prefectures als 1e. van het noordelijk gedeelte uitmakende de Sulthanslanden met het prinsdom *Gebang*.

2e. van de *Cheribonsche* Preanger landen, uitmakende *Limbangan*, *Soekapoera* en *Galoc*.—

1809. W. C. GERLACH, Ridder van de koninklijke orde van *Holland*, Prefect van Sul-

than landen C. BENELLE DE LA JAILLE, Scriba.

L. HUIZINGA VAN TADANA, Boekhouder.—

MOZES, Pakhuismeester.

1809. PIETER HERBERTUS VAN LAWICK VAN PABST, prefect van de *Cheribonsche* Preanger landen.

De Sulthans werden beschouwd als ambtenaren van den Koning van *Holland* en volgende in rang onmiddelijk op den Prefect. Zij ontvingen ieder 8000 Rijksdaalders 's jaars.—

De Sulthans landen worden verdeeld als volgt:

Aan Sulthan Sepoe.

Telaga,

Gebang,

Koeningan,

Tji Kasso

Lo Sarie,

en een gedeelte van *Cheribons* hoofd negorij.—

Sulthan ANOM.

Pendjalo

Mateng hadjie

Radja Galo

Sindang Kassie,

een gedeelte van de Hoofd negorij en

een gedeelte van *Bengawang wetan.*

Sulthan *Tjerbon*

(voorheen Radja KANOMAN)

Kandang Auer

Bengawan Koelou

Bengawan Wetan.—

1809. (Junij) MATTHIJS WATERLOO

Prefect van *Cheribon*.

(1811. Landrost)

A. VAN BOEKHALTZ, Scriba

1810 Sulthan *Tjerbon* ontslagen en zijne landen verdeeld onder de Sulthans SEPOE en ANOM— 20 Junij 1810 werd de prefecture van de *Cheribonsehe Preanger landen* vereenigd met de prefecture de algemeene Preanger landen.—

1811. Komst van de Engelschen te *Cheribon*. Zij zonden eenige schepen, welke aldaar den 4e September arriveerden.—

In het fort *de Beschermers* waren destijds 130 man onder Kommando van den Luitenant VAN DER WERF.— Deze Luitenant gaf zich op de eerste opeiseling, zonder de minste tegenweer over, en trad in dienst van de *Engelschen*.—

De Generaal JUMEL, die op dien dag van *Batavia* kwam en ten huize van den Prefekt *Waterloo* afstapte, werd door den Engelschen Parlementair *Robinson*, die zich mede aldaar bevond, krijgsgevangen verklaard, om rede een half uur voor zijne komst *Cheribon* aan de *Engelschen* was overgeleverd.—

1811. (December) DOMIS W. Landrost van

Tegal en Cheribon.—

Het rooverhoofd *Bagoes Rangien* veronfrust *Cheribon.*—

Door den landdrost wordt eene belooning van duizend spaansche matten uitgelooft aan degene die *Rangien* dood of levend overlevert.

Bijzonderheden omtrent zijne rooftogten zijn niet bekend.—

1812. *Luitenant Colonel WILLIAM RABAN*—
Landdrost.

Onder het bestuur van *Raban* moet in 1814 *Bagoes Rangien* zijn afgemaakt.

De afstammelingen van *Rangien* bevinden zich nog in de *dessa Soember* onder *Indramajoe*, zij bezitten veel invloed onder de bevolking

1815. Capt. M. H. DAVIJ, Resident.

1815. Mr WILLIAM DAVIES idem.

1816. CAPT. JAMES HANSON, laatste Resident van het Engelsche tusschenbestuur, die in dat jaar zijne functien overdraagt aan den Nederlandschen Resident W. N. SERVATIUS.

1816. Onlusten in *Krawang* en een gedeelte van de *Preanger Regentschappen* en *Cheribon*. Een gevecht nabij *Lobener* in de afleiding *Indramajoe* maakt een einde aan die onlusten.

Het voornaamste hoofd van de muitelingen was een jongeling van ongeveer 16 jaren *Ba-*

goes Djabien genaamd, waarin de bevolking een onbepaald vertrouwen stelde, om rede hij tot het geslacht van de oudst bekende Roovers behoorde.—

Zijn vader *Bagoes Sunda* had zijn Neef *Bagoes Rungien*, die in 1814 omgebracht was, in miterij opgevolgd, terwijl zekere *Bagoes Oerang*, hun voorvader, reeds 50 jaren geleden als hoofd der opstandelingen was bekend geweest.

Wijders bevonden zich nog onder de roovers *BAGUES WANGSA*, *BAGUES ASIDIEN*, *BAGUES BRATHA*, *TJANDRA WIDJAJA* en *TALLOK*, allen broeders en halve broeders van gemelde *DJABIEN*, zoomede *Bagoes BOELOEN* en andere bloedverwanten van hun.

Omtrent het geyecht bij *LOBENER* geleverd geeft *P. P. ROORDA VAN EYSINGA* het volgende verhaal:—

Eene talrijke gewapende menigte had zich te *LOBENER* aan den westelijken oever der Rivier *Tjimanoeek* onder aanvoering van een berucht Rooverhoofd vereenigd en trachtte door het verspreiden van oproerige geschriften het getal harer aanhangers te vergrooten.

Alle middelen door de fungerende Residenten der *Preanger Regentschappen* en *Cheribon* en andere voorname personen aangewend om deze oproerlingen over te halen hunne be-

zwaren in te brengen en eene onderhandeling aan te vangen waren vruchteloos, zoo dat het eindelijk van het hoogste belang werd, gebruik te maken van de militaire macht, welke intusschen ter sterkte van ongeveer *honderd en zestig* manschappen, waaronder *zes en dertig* Europeanen van *Samarang* was aangerukt, aangevoerd door Kapitein VAN DRIEL van het 21e Bataillon Infanterie

Een plan van operatiën werd in overeenstemming met de civiele gezagvoerders bearaamd; hetwelk ten doel had, de muitelingen geheel en al in te sluiten en her, zoo min mogelijk, gelegenheid te laten zich met de vlugt te redden; en nadat nieuwe aanbiedingen tot bevrediging door dezelve wederom hardnekkig waren van de hand gewezen, werd eindelijk de oelstend van den 20 December 1816 bepaald tot eenen algemeenen aanval.—

Toevallige omstandigheden waren oorzaak, dat de aanval, welke op het zeldde cogenblik van de kanten van *Indramajoe*, *Oedjoeng*, *Lossarang* en *Lobener Oost* moest geschieden, niet gelijktijdig plaats had, en dat de kleine detachementen, welke den vijand dus afzonderlijk aanvielen, bij gebrek aan ondersteuning onaan gezien derzelver dapperheid terstond geen en genoegzamen indruk konden maken,

In weerwil echter dezer hinderpalen, ze

gevierden de moed der onzen en toen de gewapende manschappen aangevoerd, door den Resident der *Preanger Regentschappen* G. W. G. VAN MOTMAN eindelijk van de zijde van *Lossarang* aanrukten, was de overwinning niet langer twijfelachtig.

Meer dan zestig muitelingen sneuvelden; een honderdtal werd zwaar gewond, en het getal der genen, welke ontwapend gevangen genomen werden, bedroeg niet minder dan vijfhonderd.

De assistent Resident VAN DE POEL wiens onverschrokkenheid en plaatselijke kennis zeer veel tot den goeden uitslag der onderneming hadden bijgedragen, werd door een pieksteek licht gewond; en de Luitenant HOFFMAN, die het detachement van *Indramajoe* aanvoerde, was bijna het slagtoffer zijner onversaagdheid geworden.

Aan Kapitein VAN DRIEL, wiens goede actie den muitelingen het terugtrekken naar *Indramajoe* had belet, komt vooral bijzonderen lof toe, alsmede aan de Regenten van *Sumedang* en *Limbangan*, welke eenige hunner gewapende manschappen aanvoerden.

Behalve de gekwetsten, hadden wij het verlies van 4 Europeesche en 11 inlandsche soldaten te betreuren.— De Adipattie van *Begawan Wetan*, had zich bij deze gelegenheid zeer

actief gedragen, daar hij met de zijnen het overtrekken over de *Tjimanok* had belet.

Aan dezen Adipattij, een trouw en ijverig ambtenaar, gelukte het naderhand ook het rooverhoofd Bagoes BOELOEN, hiervoren genoemd en Oom van Bagoes DJABIEN gevangen te nemen, toen de Roovers na den nederlaag te *Lobener* wederom naar het *Krawangsche* waren gevluht.

Gedurende het jaar 1817 bleef de rust in het Cheribonsche ongestoord; doch in het begin van 1818 braken op nieuw hevige onlusten uit onder de Sultans landen, ten gevolge waarvan eene Expeditie onder aanvoering van den Kapitein ELOUT. destijds aide de Camp van Z. E. den Gouverneur Generaal, naar Cheribon gezonden werd.

De roovers hadden op den 29 Januarij 1818 de dessas *Radja Galoe*, *Palimanang* en *Bandjaran* verbrand, en den assistent Resident HEIDENREICH, die tegen hen was opgetrokken op eene gruwelijke wijze vermoord even als den Adipattij van *Bengawan wetan* den 70 jarigen grijsaard NITI DHI NINGRAT, die zich in det jaar 1816 zoo verdienstelijk gedragen had, benevens den Demang van het District *Blandong*, *Amoong Pantjas*.

Het opperhoofd der Roovers was Bagoes Serrit, een bloedverwant van de in vroegere

jaren beruchte Rooverhoofden BAGOES SIDON en BAGOES RANGIEN. Zijn ware naam was RONO DI WONGSO. Bij zekeren *Nairem* in dienst zijnde, spoorde deze hem aan, om zich bij het gemeen uittegeven als iemand van hooge geboorte en bedeed met boven natuurlijke krachten.

De eerste aanval van onze troepen had plaats op den 4e Februarij, echter niet met die resultaten, die men had mogen verwachten, daar de Divisie, die de muiters had moeten omtrekken te laat kwam, waardoor de twee andere divisien, die van de zuid en oostzijde tegen Kedondong oprukten, veel te lijden hadden. Bij die gelegenheid werden drie verdienstelijke officieren, de Kapitein KALBERG en de Luitenants HORN en WESSEL, door de muiters afgemaakt.

Bij dit gevecht hadden zich de Hussaren en de Lanciers, aangevoerd door den Kapitein ELOUT en den Luitenant BORNEMAN bijzonder verdienstelijk gedragen,

Bij een nader treffen, op den 10 Februarij, werden de muitelingen geheel verslagen en uit een gejaagd; doch nadat de expeditienaire troepen Cheribon verlaten hadden, en men dacht de muitelingen voor goed verdreven waren, kwam Bagoes Serit weder eenige maanden later opdagen, en was zelf zoo over-

moedig te doen weten, dat hij met zijne benden de hoofdplaats zoude aanvallen.

Dit moet worden opgemaakt uit hetgeen vermeld is in het werkje van W. A. VAN REES getiteld „*Vermeulen Krieger*.”—

Daarin komt voor dat de kommandant van *Cheribon* Vermeulen Krieger op 15e Julij 1818 naar Karang Sambong vertrokken was om een klein, aldaar geplaatst, detachement te Inspecteren en van daar in een klein bootje naar *Indramajoe*, langs de Rivier *Tji Pelang* was afgezakt, toen hij ter laatstgemelde plaats aangekomen het bericht ontving, dat de muitelingen de bezetting te Palimanang afgeloopen, onderscheidene personen vermoord hadden, en een ongekende overmoed ten toon spreidden.

Ofschoon met levensgevaar keerde de~~x~~, om zija moed bekende~~x~~, Kommandant *Vermeulen Krieger* dadelijk terug om zijne maatregelen te nemen.

BAGOES SERIT had doen weten, dat hij de hoofdplaats zoude aanvallen, doch *Krieger* was niet van voornemen, dat bezoek aftewachten, maar ging hen te gemoet; ofschoon het bekend was, dat het aantal muitelingen buitengemeen groot was.

Met het geheele garnizoen uitrukkende plaats *Krieger* 130 man infanterie en 2 stukken geschut in een goede stelling op den weg naar *Palimanang*, en gaat zelf met 33 kayal-

leristen op verkenning vooruit.—

Op een paar palen afstand ontmoet hij de benden van BAGOES SERIT ten getale van 1100 man. Met eene stoutheid, die aan het roekelooze grenst, tast hij de 80 in het geel gekleede voorvechters aan; sabelt alles neer wat hun te gemoet komt en brengt door zijne onversaagdheid zulk een schrik onder de muitelingen, dat BAGOES SERIT de vlucht nam, en de muitelingen het gebruik van hunne wapens vergetende het hazenpad koozen.

Bij een verlies van twee man aan onze zijde liet de vijand *vijf en twintig* dooden en gewonden, behalve een aantal gevangenen op het slagveld achter.—

Gedurende 3 dagen doorkruiste *Krieger* het oproerig district, zonder ontmoeting en kwam hij den 12e augustus te *Cheribon* terug.

BAGOES SERIT werd eenige maanden daarna uitgeleverd aan den Resident en den 17 November 1818 ter dood gebragt door middel van den strop, te gelijk met den hiervoren genoemden NAEREM hoofd van de dessa *Pengngadangan*, die gebleken was een van de voor naamste aanleggers van den opstand te zijn geweest.

Drie andere rustverstoorders met name *Sapie*, *Ledja* en *Reboet* ondergingen de straf van geeseling, brandmerk en zeven jaren bannissement in den *Ketting*.—

Sedert 1818 zijn geene noemenswaardige onlusten uitgebroken in de Residentie *Cheribon*.

